

1. Сімейний кодекс України : Закон України від 10 січня 2002 року № 2947-III // Відомості Верховної Ради України від 31.05.2002 – 2002 р. – № 21. – ст. 135.
2. Конвенція про права дитини. – К. : Право, 1995. – 31 с.
3. Мироненко В. П. Сімейне право України / В. П. Мироненко, С. А. Пилипенко. – К. : Правова єдність, 2008. – 477 с.
4. Збірник нормативно-правових актів у сфері захисту дітей. – К. : Дитячий фонд ООН «ЮНІСЕФ», 2002. – 318 с.

Врона Христина Андріївна,
студентка 3 курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – к.ю.н., доцент Бабич І.Г.

ПРАВО НА БАТЬКІВСТВО ТА МАТЕРИНСТВО ЯК ОСОБИСТІ НЕМАЙНОВІ ПРАВА ПОДРУЖЖЯ

З інструментом батьківства та материнства пов'язана велика кількість взаємних цивільних та сімейних прав й обов'язків батьків і дитини. Саме тому досить важливим є розкриття поняття, змісту та сутності батьківства і материнства, закріплення цих понять на законодавчому рівні, що у свою чергу буде сприяти процесу доказування у справах про визнання батьківства й материнства, їх оспорування, ефективній реалізації норм цивільного та сімейного права.

Метою написання тез є розкриття понять батьківства та материнства на основі теоретичного аналізу норм сімейного законодавства.

Значна кількість науковців-правників приділяла увагу дослідженню і визначенню поняття батьківства, материнства, серед яких: А.М. Нечаєва, З.В. Ромовська, В.П. Мироненко, О.М. Гончаренко, Л.В. Красицька, В.Ю. Москалюк, Ю.С. Червоний та багато інших.

Всі особисті немайнові права подружжя закріплені у ст.ст. 49-56 Сімейного кодексу України. До них, зокрема, відноситься право на материнство та батьківство. Проте перш ніж проаналізувати зміст норм СК України необхідно розкрити зміст понять «материнство» та «батьківство», оскільки чинне законодавство не містить їхнього визначення, а в юридичній літературі ці поняття визначаються досить неоднозначно.

Деякі науковці зазначають, що поняття «материнство» як правове явище має розглядатися в широкому та вузькому аспектах. Під материнством

в широкому сенсі розуміють врегульовані нормами права суспільні відносини, що спрямовані на захист інтересів матері і дитини, їх майнову і моральну підтримку. Материнство у вузькому сенсі – це забезпечена законодавством можливість жінки здійснювати репродуктивну функцію, належним чином утримувати дітей та виховувати їх в дусі поваги до прав та свобод інших людей, любові до своєї сім'ї та родини, свого народу, своєї Батьківщини.

На думку А.М. Нечаєва «материнство – це стан жінки, яка має дитину». У свою чергу З.В. Ромовська зазначає, що «материнством є біосоціально-психологічно-правовий стан жінки від моменту вагітності і народження дитини й доти, доки житиме жінка або її дитина». В.Ю. Москалюк також стверджує, що до поняття «материнство», окрім права мати дітей, потрібно відносити й фізіологічний стан жінки під час вагітності, її соціальне становище, а також моральний стан.

Щодо поняття «батьківство», то частіше його тлумачать як кровну спорідненість між батьком та його дитиною. Зокрема, в правовій літературі це поняття визначається як факт походження дитини від чоловіка, що юридично посвідчений відповідним записом про народження дитини в актах державних органів реєстрації актів цивільного стану. Із змісту самої норми Сімейного кодексу України випливає, що батьківство визначається з моменту зачаття і є соціальним станом чоловіка, адже він наділений певними правами та обов'язками під час вагітності дружини.

У ст.ст. 49-50 СК України зазначено, що позбавлення жінки та чоловіка можливості народити дитину (репродуктивної функції) у зв'язку з виконанням нею або ним конституційних, службових, трудових обов'язків або в результаті протиправної поведінки щодо неї/нього є підставою для відшкодування завданої їм моральної шкоди. Тож можна стверджувати, що материнство та батьківство є не лише сімейно-правовими категоріями, але й конституційними, цивільними. Разом з тим право на материнство та право на батьківство є і суб'єктивними сімейними правами жінки і чоловіка, тобто вони можуть вирішувати чи мати їй або йому дитину, чи ні.

Незважаючи на те, що сімейні права й обов'язки мають відносний характер, але право на батьківство або материнство одного з подружжя не покладає обов'язку щодо зачаття дитини на іншого з подружжя. У СК України закріплюється лише, що небажання одного з подружжя мати дитину або нездатність до зачаття чи народження дитини може бути підставою для розірвання шлюбу.

У Сімейному кодексі встановляються певні додаткові права жінки, що спрямовується на створення сприятливих умов для народження нею дитини.

Відповідно до п. 4 ст. 49, вагітній дружині мають бути створені у сім'ї умови для збереження її здоров'я та народження здорової дитини, а у п. 5 цієї ж статті встановлюється, що дружині-матері мають бути створені у сім'ї умови для поєднання материнства із здійсненням нею інших прав та обов'язків. Проте віднесення цих прав саме до немайнових прав подружжя є дещо сумнівним, оскільки обов'язок щодо їх забезпечення покладається на всю сім'ю, а й відповідно на всіх її членів, а не лише на чоловіка.

Право чоловіка й жінки на батьківство та материнство відповідно є невід'ємними правами, незалежно від того, чи перебувають вони у шлюбі. А положення п. 2 ст. 49 та п. 2 ст. 50 СК України мають дещо відносний характер. Позиція законодавця щодо нездатності одного з подружжя мати дитину, що може бути причиною для розірвання шлюбу, взагалі здається невинуватеною і навіть зайвою, оскільки умовою діючого сімейного законодавства є саме принцип свободи розірвання шлюбу.

Отже, право на батьківство та материнство передбачає право на реалізацію репродуктивної (право на вирішення мати чи не мати дитину) і соціальної (право на участь у вихованні дитини) функцій. Сімейним законодавством жінка наділена додатками правами для забезпечення сприятливих умов народження нею дитини, а також її повноваження щодо здійснення репродуктивної функції є дещо ширшими.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Сімейний кодекс України: Закон України від 10 січня 2002 р. № 29-47-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – №21-22.
2. Сімейне право України: [навчальний посібник] / за ред. Є.О. Харитонova. – К.: Істина, 2008. – 200 с.
3. Мироненко В. П. Сімейне право України : підручник / В. П. Мироненко, С. А. Пилипенко ; за заг. ред. В. П. Мироненко. – К. : Правова єдність, 2008. – 477 с.
4. Ромовська З.В. Українське сімейне право: підручник. [для студ. вищ. навч. закл.] / З.В. Ромовська. – К. : Правова єдність, 2009. – 500 с.
5. Грабовська І. Українська сім'я як чинник утвердження ідеї гендерної рівності в сучасному суспільстві. – К. : Український альманах, 2010. – Вип. 4. – 67-72 с.
6. Гончаренко О. М. Право на дитинство, право на материнство, право на батьківство: порівняльний аналіз. – Режим доступу: <http://elibrary.nubip.edu.ua/15788/1/12gom.pdf>.